



SANAT AKIMLARI ÜZERİNDEN GELİŞEN DİSİPLİNERARASI SANAT*

*Osman YILMAZ***

ÖZET

Günümüz sanatına bakıldığında biçim algısında büyük değişmelerin olduğu görülmektedir. 20. Yüzyılın sonlarına doğru hızla gelişip yaygınlaşan iletişim teknolojileri disiplinlerarası sanatın yaygın bir şekilde kabul görmesine olanak sağlamıştır. Geleneksel sanat yapma tekniklerine göre, çağımız sanatında temel biçimi teknolojik bir ortam yoluyla insan tarafından görülür, duyulur ve hissedilir hale getiren disiplinlerarası sanat, akademik ve akademik olmayan düşünce alanlarını bir araya getirerek sanat yapmanın yolunu açmıştır.

Disiplinlerarası Sanat'ın gelişimi, modern sanat akımları üzerinden olmuştur. Bu dönüşümün taşıyıcısı, kübizmin deneysel uygulamalarından doğan ve farklı evren kavrayışlarını dile getiren kolaj olmuştur. Bu nedenle disiplinlerarası sanatın ilk belirtilerini geçen yüzyılın başlarında ortaya çıkan kübist sanatçıların kolaj yapıtlarında görürüz. Daha özgür ifade olanağının önünü açan kolaj ve Dadacı sanatçıların özgür konu seçimleri malzemeleri ve tavırları farklı disiplinlerin bir araya gelmesinde önemli rol oynamıştır. Dada'nın gücü özellikle, Kübizm, Konstrüktivizm ve Fütürizm gibi dönemin avangard sanat hareketlerinin hepsini birden ortak bir gövdeye eklemleyebilmiş olmasıydı. Böylece, Disiplinlerarası Sanat'ın çok boyutlu görsel dilini oluşturan alfabesi de yaşam serüveninde yerini almış oluyordu. II. Dünya Savaşı sonrası, pop sanat kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla, hiçbir zaman olmadığı kadar büyük kitlelere doğrudan hitabetme olanağı elde etmişti. Kavramsal Sanat eserleri, her gün karşılaştığımız şeylerle, onlara en uygun gelen şeyleri bir araya getirerek farklı bir gerçeklik sunuyordu. Disiplinlerarası Sanat'ta kavramsal bir çalışma, nesnel bir biçim olarak ortaya konmasa da metin, biçimin yerini alabilir ve ses manipülasyonları, dijital miksaj ve baskı teknikleriyle birlikte fantastik bir boyut kazanabilir. Çağdaş sanat akımları içinde disiplinlerarasılık hem farklı disiplinleri bir araya getirmiş hem de gelişen teknolojiye bağlı sanat yapma olanaklarını geliştirmiştir.

Anahtar Kelimeler: disiplinlerarası sanat, kübizm, dadaizm, pop sanat, kavramsal sanat.

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü, El-mek: oyilmazerciyes@hotmail.com

INTERDISCIPLINARY ART WHICH DEVELOPED OUT OF MOVEMENTS

ABSTRACT

When contemporary art is studied, major changes in the perception of style are realized. Communication technology that has been changing and spreading towards the end of the twentieth century has enabled to widespread acceptance of interdisciplinary art. In comparison with traditional art making techniques interdisciplinary art, which makes fundamental form in contemporary art visible, audible, and sensible with the help of technology, has paved the way for making art by combining academic and non-academic thought fields. Interdisciplinary art has improved through art movements. This transformation has been carried by collage which comes out of the experimental practice of cubism and expresses different perceptions of the universe. Therefore, we come across the first indications of interdisciplinary art in the works of cubist artists who emerges at the beginning of the last century. Collage, which makes possible more free expression opportunity, and Dadaist artists' materials, and choosing subjects independently play a significant role in coming together of different disciplines. Dadaism's capability mainly comes from the success of bringing all avant-garde art movements such as Cubism, Constructivism, and Futurism together at one point. In this way, interdisciplinary art's alphabet which forms its multidimensional language has taken part in real life. After World War II, with the spread of mass media pop art has had a great opportunity to addressing to masses of people ever before. Conceptual art works have presented a different reality by combining ordinary things and things which are the most suitable to them. In interdisciplinary art, text may take form's place even if it is not presented as an objective form, and it may be transformed into a fantastic artwork by means of audio manipulation, digital mixing, and printing techniques. Interdisciplinarity has gathered different disciplines among contemporary art movements, as well as it has provided opportunities of art making which is connected to technology.

STRUCTURED ABSTRACT

When current art is considered, it appears that there have been dramatic changes in the perception of form. Communication technologies that rapidly advanced and became widespread towards the end of the 20th century enabled interdisciplinary art to be widely accepted. According to traditional techniques of producing art, interdisciplinary art, which makes the basic form in our contemporary art visible, audible, and sensible for people through a technological environment, has paved the way for producing art by combining academic and non-academic thought areas. Cameras, video cameras, computers and the internet, which make the basic form visible, audible, and sensible for people through a technological environment, have been indispensable tools of interdisciplinary art in creating images and exhibiting works of art.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015



The development of interdisciplinary art has been through modern art movements. The messenger of this transformation is the collage, which sprung up from the experimental practices of cubism and which reflect various universal conceptions. Therefore, the first signs of interdisciplinary art can be seen in the collages of cubist artist at the beginning of the last century. By assembling fragmented objects and ready-made images on the canvas from various perspectives, Cubists created a type of art that was completely distinctive, an art form like sculpture rather than multi-layered art but still not sculpture. The collage, which has cleared the way for freer expression opportunity, the Dadaist artists' free subject choice, materials and attitudes have played an important role in the coming together of various discrete disciplines. The power of Dada was to have been able to join all the contemporary avant garde art movements such as especially Cubism, Constructivism and Futurism altogether in the same body. In this way, the alphabet that constitutes the multi-dimensional visual language of interdisciplinary art got its place in the adventure of life. After the World War, by the help of the widespread use of pop art mass media, it was possible to directly address greater masses than ever before. Interdisciplinary art that formed new patterns created alternative combinatorial values with collage and photomontage. Shopping in the daily life like the collage and photomontage was also a part of the unexpected surprising relationships. The artist who used the images and objects that belonged to the consumer culture such as caricature, comics, money, magazine, newspaper, celebrities, advertisements, fast food, packaging of products, pop music, radio, television and Hollywood films showed their interest in the mass culture. Artists and designers brought daily life into forefront by means of the images and techniques they used. Art was in the position of a turning point with regard to cultural life. Pop artist created a new idiosyncratic style by getting rid of their individualism and readdressing in some respects the societal inclinations and attitudes which were formerly thought to have been beyond the bounds of art. When conditions change, the rules that determine the happenings change as well. It is the human being who both changes and complies with the conditions. Conditions have changed according to the technological life with machines, and the rules have been adapted accordingly. A life based on mechanic power has deeply affected the human being and obliged them to mechanical adjustment.

What modern artists imagine is to catch up with changes in the changing life but to do it rapidly. The superficial expressions are the meanings that come up to the surface from the depths of the entity. Towards the 1970s, pop art, which began to lose its influential powers, began to give its place to Conceptual Art, which perceives art in a different way – the two having different agendas and approaches. Conceptual works of art presented a different reality by combining everyday objects with things that match them best. Beyond painting and sculpture, there were convincing reasons of going into new adventures in art in terms of interdisciplinarity. The codes in oral expressions where meanings are encoded as well as in visual forms were the carriers of convention and conceptual codes had a considerable place in practical life and thought. In interdisciplinary art, even though a conceptual work of art is not produced as an objective

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015



form, the text may replace the form, and together with sound manipulations, digital mixing and printing techniques, it may take on a fantastic dimension. In the broad sense, Conceptual Art gives the idea it cannot be limited to a specific kind of object (a painting, a sculpture or whatever it is) and a specific place (a gallery or a museum).

It is possible to see collages and assemblages in most of the current works of art in interdisciplinary art. Therefore collage, painting and sculpture appeared as an interdisciplinary method. Most of the paintings created in the modernist era were works of art that were approximating to three dimensions from two. In this way, while pictorial images were set in their objective reality, the domain of sculpture was entered. Similarly, there were some images with pictorial value in some of the three-dimensional works of art. Interdisciplinarity does not create its time consciousness out of rebellion against everything by rebelling against the values of modernity but out of technological facilities. Interdisciplinary Art owes its entire wonderfully exuberant pragmatic attitude to advanced-definition digital technology.

In interdisciplinary art, even though a conceptual work of art is not produced as an objective form, the text may replace the form, and together with sound manipulations, digital mixing and printing techniques, new fantastic fields may be tried. Interdisciplinary art manifests itself in every field. For example, when a feeling or an idea is joined in a work of art, it intends to realise and transform its idea. In fact, this is a continuous utopia that is experimented in itself. It is the action which is done with its meanings which are sometimes figurative and sometimes non-figurative.

Interdisciplinary art, where disparate forms exist together, where common works of art are produced using various exhibiting methods and multimedia, has transformed into a metadiscourse. Artists today tend to deal with various contents about politics, criticism, anthropology, linguistics, sexuality, and psychology, and other similar fields, and just like they create art about them they can also take philosophical approach. Installations, films, videos, arbitrary or random drafts in different forms can be given place in some art organisations and the attendance of people from several professional groups such as urban planners, environmental engineers and psychologists are welcomed in this kind of activities. Interdisciplinary art presents transdisciplinary paradoxical views which combine disparate ways of thinking and personal attitudes. Interdisciplinarity in the contemporary art, within the bounds of technological possibility, is able to create virtual collages with fluctuations in meaning in the image by arranging heterogeneous meaning series in paradoxical content in a part-whole relationship, ramifying the reflections from content to whole and vice versa. Either the images are active or static, among the meanings that spring from the part-whole relationship, there seems to be a contradiction that cannot be balanced, united, or paired off.

It is the intention of the aspects which make meanings through image-material form by creating contrasts from entity (existence) to non-entity (nothingness) in a two-way flow from emptiness to plenitude and vice versa. Interdisciplinary art is the metadiscourse of distinctive

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015



chaotic nature of the intensities, confrontations, conflicts, consubstantiality and contrasts.

Among the contemporary art movements, interdisciplinarity has both combined disparate disciplines and transformed into the metadiscourse of the present art by improving the opportunities of producing art with the developing technology.

Key Words: interdisciplinary art, cubism, Dadaism, pop art, conceptual art

Giriş

Günümüzde disiplinlerarası (interdisciplinary) sanat oldukça kabul gören bir sanat yapma yöntemine dönüştü. Gelişmiş teknolojik imkanlardan yararlanarak farklı disiplinleri bir arada kullanan sanatçılar hayallerinde sınır tanımaz hale geldiler. Geleneksel sanat yapma tekniklerine göre temel biçimi teknolojik bir ortam yoluyla insan tarafından görülür, duyulur, hissedilir hale getiren fotoğraf makineleri, video kameraları, bilgisayarlar ve internet, imajların oluşturulmasında yapıtların sergilenmelerinde disiplinlerarası sanatın vazgeçilmez araçları oldular. Zaten, disiplinlerarası sanatın temel biçimleri teknolojik bir ortamla bağlantılıdır. Dijital görüntü, ses, baskı teknikleri, fotoğraf manipülasyonu (photoshop), video montajı, video efektleri yapmak; ses manipülasyonları, dijital miksaj teknikleri, web tasarımı için üretim teknikleri, program dilleri yararlanılan başlıca tekniklerdir. Enstalasyon (yerleştirme), film, video ve animasyon, internet ve ağ sanatı, sanal gerçeklik (virtual reality) ve genişletilmiş gerçeklik (augmented reality) sergileme teknikleridir. Yapay yaşam, sanal gerçeklik, metin ve anlatı ortamları, oyunlar, aktivizm ve hacktivizm disiplinlerarası çalışan sanatçıların yararlandıkları başlıca konulardır.

Disiplinlerarası Sanat'ın sahip olduğu olanaklar modern sanatın içinde ortaya çıkmış ve serpilmiştir. Köklerini kübizme kadar götürebileceğimiz disiplinlerarası sanatın ilk belirtileri kolaj'dır. Disiplinlerarası Sanat yapma yönteminin aşamalarını sanat akımları üzerinden görmek, günümüz sanatının profilini görmek açısından yararlı olacaktır.

İzlenimci sanatın esiniyle kübist anlayışa dönüşen sanat düşüncesi, kolajla kendine özgü gerçeği yanında, perspektif kaygısı gütmeyen sanat yapma anlayışı içinde her türlü resimsel türü hiçe sayarak, düşsel bir boşlukta birbiriyle çelişen biçim, renk ve hazır nesnelere kaotik harmonisinin ürünüdür. Sanal figüratif kavrayıştan kademe kademe sıyrılan Kübist sanatçılar -ki, bunların başında Braque ve Picasso gelir- geleneksel resim yapma tekniğini bir tarafa bırakmışlardır. Tual yüzeyinde boya yerine hazır nesnelere kullanma fikri, yani kolaj, bu olayın modern sanat düşüncesinde yer almasını sağlayan bir yöntem olmuştur. Diğer bir ifadeyle kolaj, birbirine hiç benzemeyen öğeleri bir araya getirerek bir yapıt ortaya koyma tekniği ve bunun sonucundaki doku kopukluğunu yadırgamama özelliğidir (Lynton, 1991: 66). Kolaj'la biçimsel anlamda sanat yapma kaygısıyla ele alınan nesnelere -geleneksel oransal ilişkilerle değil- sanatçının anlık derme-çatmaları, zaman içinde keyfi tavrıyla ilgilidir. Picasso ve Braque da çözümsel kübist resimlerinde, oyun oynamak adına denemeler yapmış oldukları, bu oyun oynama anlayışlarına bağlı olarak ta değersiz sayabileceğimiz bazı hazır malzemeleri de çelişkili tarzda kullanarak deneysel sanata kapı açmışlardır. Dada sanatı harmanlamış ve II. Dünya Savaşı sonrasında Pop Sanatı ve Kavramsal Sanat ise disiplinlerarasılığa ivme kazandırarak, teknolojinin açıkça sanatta kullanılmasının önünü açmıştır.

Yaptıkları kolajlarla kurgu dilini geliştiren Braque ile Picasso, aslında, disiplinlerarası ilişkilerin ilk örneklerini yaratmışlardır. Böylece kolaj her türden bilgiyi bir araya getirmenin ve sonsuz yeni bilgiler yaratmanın yolunu açarak ilerde Disiplinlerarası Sanat için bir zemin de

Turkish Studies

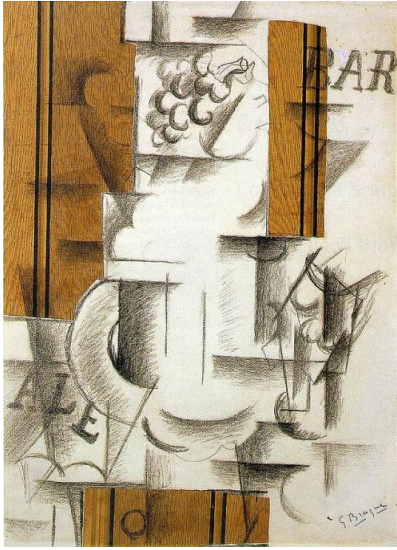
International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015



yaratmış oluyordu. Disiplinlerarasılık sanat ve bilimi bir araya getirerek yeni yeni sanat bilgisi üretmenin yollarını açıyordu. Bilimde maddenin parçalanabilen en küçük parçasının atomlar olmadığı anlaşılmış ve atomaltı parçacık dünyasının belirsizliği yeni soyut bir dünyanın kapılarını aralamıştı. Çünkü atom bir nesne olduğu gibi aynı zamanda bir biçim ve enerji şekliydi. Atom-altı (quantum) dünyası birbirinden farklı henüz tanımsız enerji biçimlerini içermekteydi. Sanat ta estetik anlamda nesnenin ve biçimin parçalanmasından doğan yeni soyut ilişkileri dile getirmenin ve anlamlandırmanın bir yöntemi idi. Böylece sanat, görsel doğayı ölçü alan geleneksel anlayıştan farklı düşünceleri bir araya getirerek yeni bir ifade gücüne ulaştı. Dünyayı anlamamızda aklın çok az ya da hiç rol oynamadığını, bilinç ve belleğimizin sağladığı bilgi ve düşüncelerle beslenen sezgilerimizin yaratıcı bir tepki gösterdiğini ileri süren H. Bergson, varlığı anlamamızda sanat bilgisinin önemine işaret eder (Lynton, 1991: 66).

Kübizmde Disiplinlerarasılık

1912 Eylülünde Braque, ilk yapıştırma kağıtları, desenlerinin ardından tablolarının içine soktu ve daha sonra da Braque'ı Picasso izledi. Yine de kolaja, bir boyaresmine eşit bir plastik içerik yükleyerek onu bir sanat formu düzeyine yükseltenler kübistler olmuştur. Böylelikle, oldukça önemli sonuçlara yol açacak birçok temel ilke onaylanmış bulunmaktaydı. Öte yandan sanat eserinin nesnel kabulünün amaçlanması, her birinin diğerinin yerini tutabilen “hazır nesnelerin” kullanımını kolaylaştırıyordu. Kübizmin analitik dönem (1910-1912) gerçeği yansıtmaya kaygısı, Braque'ta tabela ressamından öğrendiği teknikle “*trompe l'oeil*” (gerçeklik izlenimi veren her türlü çizim ve boyama) tahta ve mermer görünümlü duvar kağıtlarını tablolarına dahil etmekle kendini göstermişti. Başında boyalı kağıtlar ya da tahta öykünmeleri yalnızca tablonun düzenlenişinde bir yalınlık sağlıyordu (Cabanne, 1997: 324). Resim dışı unsurların resme eklenmesi sanatta da bir dönüşümün işaretiydi. Braque'ın



Resim 1: George Braque Meyve Tabakası, Kolaj, 1912

Resim 2: Pablo Picasso, Meyve Keman

Kase, Kolaj, 1913

Resim 1'deki “meyve tabağı” isimli kolajın da üst iki yanda dikeyde paralel ve aşağıda yatayda şerit halindeki ahşap görünümlü taval yüzeyine yapıştırılmış duvar kağıtları arasında yer alan, üstte doğrudan karakalemle çizilmiş üzüm salkımı, büyük harflerle “BAR, ALE” yazısı ve yine karakalemle çizilmiş, gölgeli silindirik biçimler ve onların devamı ritmik, kesik gölgeli yüzeyli desenlerden oluşturulmuştur. Resmin farklı parçaları arasındaki ilişki tüm yüzeyde yayılan karşı ilişkiyi sürdürüyor. Ahşap rengiyle ön plana çıkan yapıştırma kağıtlar ve karakalemle çizilmiş

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015



üzüm salkımı, kübik kavisli biçimler ve çaprazda da iki büyük harf grubu kendi içinde, karşıt ritmik parçalanmış bir bütünlüğü işaret ederken, üst üste bindirilmiş resmin kurgusunda kaotik bir ifade yaratıyor.

Kübitler parçalanmış nesnelere ve hazır imgeleri farklı bakış açılarıyla tuvale monte etmeleriyle; çok katmanlı resimden ziyade, heykel gibi ama heykel de olmayan, tamamen kendine özgü bir sanat türü yaratmışlardı. Bundan böyle kolaj modernist sanatta “disiplinlerarasılık” fikrinde temellenen kurguda ağırlığını hissettirecekti. Kolaj, disiplinlerarası görüntünün yeniden yapılanmasının eklenti unsuru olarak ortaya çıkmakta ve bu anlamda görmenin daha kurgusal, zihni bir aşamasına karşılık gelmekteydi. Yeni deformasyonların yaratıcısı kolaj, asamblaj, enstalasyon, mimari-heykel ve eylem iletişim teknolojilerinin gelişmesine bağlı olarak disiplinlerarasılığa götüren anahtar bir unsurdu.

Benzer şekilde, Picasso'nun 1913'te yaptığı resim 2'deki kolajında, kemanın bir bölümünü bir gazete parçasına ve diğer bölümünü kağıt yüzeyine karakalemle çizilmiş, diğer yanıyla ahşap görünümlü kesilmiş kağıt bir biçim olarak yapıştırılmıştır. Keman konturlarının üstüne de keman desenleriyle açık mavi kağıt yapıştırılmış, en üst katında bitişik siyah ve beyaz şerit kağıtların yapıştırıldığı görülür. Hemen yanında gazete kağıdı üzerindeyse karakalemle çizilmiş ayaklı bardağa benzer deseni, yine altta büyük harflerle (J)-URNAL yazısı yer alır. Resmin sol üst yanında üst üste bindirilmiş konik beyaz kağıt şeritler üzerinde meyveler görülür. Alt bölümünde ise, kağıttan merdiven biçiminde gri şeritler ve bir gazete yapıştırılmıştır. Yapıtta yer alan nesnelere hayattaki gerçek yapılarıyla olduğu gibi eklenmiş ve üzerinde karakalemle kısmi müdahalelerde bulunulmuştur. Her iki sanatçının kolajlarında teknik, konu ve kullandıkları malzemeler büyük bir benzerlik gösterirler. Her iki resimde de biçim ve malzeme ilişkileri açıkça verilmeyiz. Kolaj'da parçalar, birbirleri ile yeterince temas halinde çelişkili bir görünüm verse de, aralarındaki soyut bağlar insan fantezisinde gelişir. Sanatın göreneksel dağarcığının dışından ya da daha değersiz sayabileceğimiz bir kesimden malzeme kullanmak; gerçeklikle daha ülküleştirilmiş bir güzellik elde etmek için değil de, oyun oynamış olmak için oynamak; aynı resimde birbiriyle çelişen biçimler oluşturmak yapıştırma tekniği olan kolaj'dan yararlanarak her türlü resimsel dili hiçe saymak; resmin yüzeyini, içinden düşsel bir boşluğa bakılan bir pencere olarak kabul eden göreneksel anlayışı tümüyle yadsımak gibidir (Lynton, 1991: 64).

Dada Kaosunda Disiplinlerarasılık

Dada, I. Dünya Savaşı'nın yarattığı vahşeti ve bu savaşın yaşanmasına neden olan ve her şeyi saran cinnet halini protesto eden karşıt (anti) bir sanat hareketi olarak doğdu. Savaştan çok uzun bir süre öncesinden hazırlanmış olmakla birlikte, Dada patlayıcı gücünü savaş olgusundan alacaktır. Zira, barış zamanında, sonuçta var olan toplumsal denge tarafından kabul edilmiş bir avangart içinde az ya da çok olağanlıkla yönlendirilmiş entelektüel yıkıcılık kalkışmaları, mevcut sınırların dışına yayılarak ve komşu eğilimleri ilhak etmek üzere, çatışmaların yol açtığı alt üst oluşları kendi hesaplarına kullanacaklardı. Dada'nın gücü özellikle, Kübizm, Konstruktivizm, Fütürizm gibi dönemin avangard sanat hareketlerinin hepsini birden ortak bir gövdeye eklemleyebilmesidir (Sanouillet, 1997: 304). Savaş ve savaşın neden olduğu sonuçların arkasında geleneği de içeren tüm yaşam değerlerini gören

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015





Resim 3: Hans Arp, Uyum, Kolaj, 1917



Resim 4: Kurt Schwitters, Soylu Kadınlar, Asemblaj, 1919

Dada, altında ezildiği bu değerlerin karşısına “hiç” ile çıkmıştı. Bu yüzden, söylemlerini öncelikle toplumun sanatsal ve kültürel değerleri üzerine odaklamışlardı. Dadaistler, insanın insana yaptığı zalimlik yüzünden sanatı ve toplumu ikiyüzlü ve sığ buluyorlar ve özellikle geçmişini idealize eden referansları yok etme gayretleri içinde, savaşın anlamsızlığını vurgulayarak bilinçli ya da bilinçdışı sanat değerleri yaratıyorlardı.

Dada adının ortaya çıkışı da eylemleri kadar tartışmalıydı. Tristan Tzara ve Hugo Ball tarafından sürdürülen iddialara göre, bu isim o gece Cabare Voltaire’de sahneye çıkacak olan iki dansçı kıza bir sahne adı araştırılırken, bir zarf açacağı yardımıyla rastgele açılan bir sözlüğün sayfalarından çıkmıştır. Başka tanıklara göre ise, Dadacıların düzenli olarak toplandıkları Cafe Terrasse’nin garsonları, dillerini hiç anlamadıkları ve yalnızca konuşmalarından kapabildikleri “da da” heceleriyle tanıdıkları bu gruba, böylece “Dada” lakabını takmış olmalarıdır (Sanouillet, 1997: 307). Dada her nasıl ortaya çıkmış olsa da içeriğine uygun bir ismi aldığı şüphe götürmez. Dada isminin ilk kez 1916 Şubat’ında Zürih’te kullanılmış olduğuna bakarak, bunun kendiliğinden bir içe doğuşun ürünü olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Aslında, Dadacı devrim, sadece, bütün yüzyılların ve bütün ülkelerin batılı yazınında var olan özgülleştirici ve nihilist bir protesto duygusunun en katışıksız ve en aşırı formunu temsil etmektedir. Ne var ki o güne değin sanatın icrasına içkin bu ayaklanmacı baskı, doğaları gereği tutucu olan, toplumsal kurumların olağan işleyişi içinde tutulmuş ve ancak, çoğunlukla bireysel yapıtlar ya da tavırlar aracılığıyla ortaya konmuştu (Sanouillet, 1997: 303).

Dada hareketi 1916’da H. Ball, eşi Emy Hennings ile birlikte Zürih’te, Cabaret Voltaire adlı gece kulübünü açmaları ile başladı. Buraya; savaş karşıtı olarak gelen sanatçıların sözlü performansları, dans ve müzik gösterilerini içeren gürültülü ve taşkın şovlar damgasını vuruyordu. “Bizim için sanat kendi içinde bir amaç taşıyor sanat, içinde yaşadığımız zamanları doğru algılamak ve kritiğini yapabilmek için bir şans” diyen Ball, Dada için doğrudan bir hedef ortaya koymuyordu. Burada yapılan antisanat hareketiyle güçlü bir saçmalık ve geleneğe karşı saygısızlık vurgusu yapıyordu. Dada sergilerin ve kabare şovlarının yanına müzik ve şiiri de katmıştı. Şovlardaki hareketli görüntüler, dinamizm ve propaganda kolaj bir içerikle ifade ediliyordu. Örneğin Arp, yırtık kağıt parçalarını rastgele yerlere atıp, onları rastlantısallık ile uyumlu bir

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015



biçimde düştükleri yerlere yapıştırıyordu. M. Ray günlük nesnelere asamblajlar oluştururken Schwitters; ticaret kelimesinin Almanca Kommerz'den türettiği "Merz" adı altında sokaktan topladığı çöplerden asamblajlar yapıyordu (Hodge, 2014, 117,119).

İlk soyut yapıştırılmış kolajlar, Sonia Delaunay'ın Cendrars'ın "Prose du Transsiberian" ı kullanmış olmasıdır. Arp, kâğıttan sonradan yapıştırdığı formları keserek yeni bir teknik de yaratmış; yapıştırılmış kağıt atıklar ilk kübist tablolarında olduğu gibi, resme eşlik eden bir motif değil, ama yapıtın kendisiydi. Usa aykırı bu yaklaşımlar, şiirsel, mizahi ya da psikik bir şoka yol açıyorlardı. Şair L. Aragon, "iğreti unsurlar, önceden göstermiş olduklarını göstermek ya da tümüyle; yeni bir eğretilene yoluyla, tamamıyla farklı bir şeyi göstermek için seçilmiş olmalarına bağlı olarak farklı şeylere hizmet ediyorlardı" diye yazar (Cabanne, 1997: 325).

İlkel Afrika şiirleri, grup üyelerinin hazırladıkları seçilmiş sözcüklerden, anlamsız ses şiirlerinin aynı anda okunması sonucu ortaya çıkan anlamsız şiirlerle temsil ediliyordu. Bu göz doldurucu etkinliklerin ardından 1917'de Dada uluslararası bir üne kavuştu ve bu yılın sonuna doğru da grup dağılmaya başladı. Dadacı sanatçılar tabii boş durmadılar ve daha sonra da düşüncelerini Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yaydıkları gibi Amerika'ya da taşıdılar. (Lynton, 1997, 126). Dada hareketi içinde yer alan ressam, heykeltıraşlar, müzisyenler şair ve yazarlar düşünce ve tavırları her ne kadar nihilist olsa da, aslında hepsi nihilizm'in anlamına dair ilk biçimsel ve nesnel ilişkileri de kurmuş oldular. Görsel sanatlarla ilgili sanatçılar soyut biçimler yanında, hazır malzemeleri yapıtlarına sokmaları yanında, ses, müzik, şiir gibi unsurların da, ya anlamlı ya da grafik olarak ilk denemelerini yapmışlardı. Böylece, Disiplinlerarası Sanat'ın çok boyutlu görsel dilini oluşturan alfabeti de yaşam serüveninde yerini almış oluyordu. Dadacılar doğrudan yeni değerler veya üsluplar üretmiyorlardı, ama yeni yaratılacak değerlerin, özgürlüğe bağlı yöntemlerini ortaya koyuyorlardı. O dönemin yapıt ve sanat eylemlerinden de anlaşılacağı gibi tavırları temelde soyut bir öze yönelikti ve bu da mevcut anlamın sonuydu. Yeni hayat ta, sona varılmış bir "hiç"ten doğacak ve soyut olacaktı. Zaten, Dadacı sanatçılar da, Kübistlerin yarattıkları geometrik biçim dilinden ve kolajlarından haberdardılar ve bu söylemi en anlamsız hiç (nihil) olana indirgemek istemişlerdi. "Dada yalnızca içgüdüyü benimsediğinden açıklamayı önsel olarak mahkum eder. Ona göre, kendi üstümüzde hiçbir denetimin bulunmasına izin vermemeliyiz. Ahlak ve zevk gibi dogmalar söz konusu bile olamaz" diyen A. Breton (Breton, 1997, 319), tam bir anlamsızlık üzerinde Dada anlayışıyla mutabıktır. Kübistlerden farklı olarak daha soyut bir özde bilinçdışı ve içgüdüye varan ruhsal tavırlarıyla, biçime eylemi ya da eyleme biçimi katarak yeni Disiplinlerarası Sanat oluşumlarının ve olanaklarının önünü açtılar. Kendilerini tam bir muğlaklığa bırakan kontrolsüz eylemlerine doğrudan yüklenen bir anlam olmasa da bir açıklaması vardı.

Özellikle T. Tzara, Dada manifestosunda şöyle diyordu: "Dada bir protestodur; yıkıcı bir eylemdir, mantığın yerle bir edilmesidir; işte budur Dada. Belleğin arkeolojisinin, geleceğin yıkımıdır, Dada özgürlüktür. Çarpışan renklerin, zıtların birliğinin, tutarsızlıkların ifadesi, kısaca yaşamın kendisidir" (Antmen, 2009: 122). Bu muhalif-anarşist sanatçı grubu ifade araçlarını, yöntemlerini eylemleri ile sokağa taşıdılar. Dadaistlerin ifadeleri ne kadar kışkırtıcı olsa da sanatı hayata açtıkları gibi hayatı da sanata katmışlardır. Kolaj ve fotomontaj, sanatçıların kendilerini pratik ifade etme isteklerini karşılayan bir yöntemdi. Soyut kolaj uygulamalarında malzeme boş bir göstergedir. Çünkü anlamı, izleyici yaratacak ve boşluğu da, o dolduracaktır. Berlin Dada grubundan R. Housmann'ın yaptığı kolajlar ve asamblajlar savaşın ve saldırganlık ruhunun, rasyonel aklın iflasının bir göstergesi olurlar. Özellikle "mekanik kafa" adlı asamblaj bu iflase yönelik güçlü kanıtların simgesi olsa da, bu tarz yaşamaya -farklı şekillerde yaşamaya- devam etmektedir. Mekanik kafa robotsu kurgusuyla ahşap başın üzerinde bulunan mezro rasyonel akla göndermelerde bulunurken kulağın birine monte edilen, baskı rulosu ve diğer kulağa takılan kamera vidaları makineleşen aklın insan ilişkilerinde dramatik bir değişime yol açmasıyla yaratılan bunalımın bir ifadesi gibidir

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015



Schwitters ile kolaj heykel, heykel boyutu kazanarak atıl malzemeye duyulan merakı daha açık bir dille ifade ediyordu. Schwitters “kommerziel” (ticari) sözcüğünden esinle bulduğu “merz” sözcüğünü, farklı plastik ve şiirsel faaliyetlerini nitelerek için kullanır. Heterojen unsurların temel olduğu kolaj-tablolar olan “merzbilderler” geleneksel resmin içine sokulan ilk sosyolojik unsurları oluştururlar. Sanatçı yaşadığı anın arkeologu olarak, kübistler ya da fütüristler gibi çok iyi kurulmuş bir bağlam içinde estetik değeri, ya da anlamına değil, ama özünde, var olan ifadesine bağlı olarak, günlük yaşamın çoğunlukla aşağılanan, kırılğan kalıntısı çöpün dökümünü sabır ve coşkuyla çıkarmasıdır. Disiplinlerarası Sanat'ta planların parçalanması ya da parçalar halinde yeniden kompoze edilmesini geride bırakarak, geleneksel-kutsal soylulukların aşılarak modern endüstriyel yaşamın atıklarının analitik kavramlaştırılmaları ilk deneyimler olarak çöpün tekrar hayat bulmasıyla mimari unsurlara dönüşen bir boyuta ulaşmıştır. İki boyutlu yüzeylerden Schwitters ile üç boyutlu mimari heykellere dönüşen asamblajları ile uzamı üstüne A. Kaprow'un çevre düzenlemelerinin ve Amerikan Pop'unun habercisidir. Böylelikle muğlak mekanların eğretisel düşselliği içinde sokağın atıl hafızası olan nesnelere çarpıcı bir güce ulaşır (Cabanne, 1997: 326). İşlevsel bağlamlarından koparılan nesne-imgeler, kolajlardaki ve asamblajlardaki yeni konumlarıyla tekrar ifade edilmesi, eski kullanılmış başka şeylerle; sanatsal duyarlılıkta bir araya getirilerek parçalar arasındaki farklılıkların entropik göstergeleridir.

Pop Sanatta Disiplinlerarasılık

ABD, II. Dünya Savaşından büyük bir yıkıma uğramadan zaferle çıktığı gibi, savaş zengini de olmuştu. Ülkenin sahip olduğu sermaye gücü, toplumsal dinamiklerini etkilemiş, endüstriyel yaşam da farklı bir boyut kazanmıştı. İngiltere de savaştan biraz yıkıma uğramış olsa da, savaştan savaşı galibi olarak çıkmıştı. Pragmatist bir düşünce geleneğine sahip ve yakın ilişkiler içinde olan bu iki ülkede bilim ve teknolojik gelişmişliğin sonucunda kitle iletişim araçları gelişmiş ve tüketim kültürüyle endüstriye dayalı yeni bir yaşam şekli ortaya çıkmıştı. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla daha önce hiçbir zaman olmadığı kadar büyük kitlelere doğrudan hitabetme olanağı doğmuştu. Bu yeni düzende yapılan sanat ta, kitle sanatı olarak değerlendirilebilirdi. Geçmişin iç karartıcılığından kurtulmak, geleceğe neşeyle ve iyimser bir umutla bakmak isteyen Pop sanatçıları bazı yönleri ve yöntemleri bakımından sanki Dadaizm'in mirasını da devralmış gibiydiler.

Pop sözcüğü ilk olarak 1955'te İngiliz sanat eleştirmeni Lawrence Alloway tarafından, o dönemde yöneticisi olduğu ICA (İnstitute of Contemporary Art)'da bir araya gelen Londra'lı sanatçılar topluluğunun yapıtlarıyla ilgili olarak kullanılmıştır. Bu sanatçılar; R. Hamilton ve P. Blake, Schwitters sonrası gerçekçi kolaj tekniğini uyguluyorlardı. Ama terim eğer 1963'ün başlarında, New York'lu eleştirmenler tarafından yeniden ele alınmamış olsaydı, bu kadar moda olmazdı. Gerçekten de New York'lu eleştirmenler bu terimi Rouschenberg ve J. John'un combine-paintings ve asamblajları, yeni Dadacılık akımının izleyicilerine ait çalışmaları için kullandılar (Restany, 1997:349).

Pop Sanat halk içinde canlı ve anlaşılabilir bir sanattı. Amerikan pop sanatının etkinlik alanı İngiltere'ye oranla daha genişti. İmgelerin uyandırdığı çekiciliği en belirgin yollardan etkileyici bir şekilde yapıtlarında kullanan sanatçılar R. Lichtenstein ve A. Warhol'dur. Lichtenstein, resimlerin görsel dilini, konularını ve tekniklerini; Warhol ise her yerde karşımıza çıkan ve sürekli yinelenen özellikleri ile reklamcılığı ele alıyordu (Lynton, 1991:302). Sanatçılar sahip oldukları gelişmiş teknolojik olanakları ve yetenekleriyle bunda büyük rol oynuyordu. İstediklerinde popüler imgeleri bayağı, çekici ya da sarsıcı bir güçle kullanmasını biliyorlardı. İstenilen değerleri topluma empoze etmede medyayı kullanabildikleri için, sanat güçlerini de disiplinlerarasılık içinde istedikleri gibi çeşitlendirebiliyorlardı.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015



Bu yeni gelişmeler içinde modernist sanat ta farklı bir boyut aldı. 1952-1955 yılları arasında Londra’da bir grup sanatçı, desenci ve sanat tarihçisi; sembolizmi ve filmlerdeki, resimli dergilerdeki, reklamlardaki, tüketicilere yönelik desenlerdeki kitlelere yönelik imgelerin sunuluşu üzerine çalışmalar yaptılar. Burada yeni bir yaşam şeklinin kapıları aralanmıştı. Grup üyeleri kendilerini nasıl bir maceranın beklediği konusunda endişeliydiler. 1956’da açılan “İşte Yarın” isimli sergi, plastik sanatlarla mimarinin disiplinlerarasılıkla nasıl bir araya getirildiğini göstermek istiyordu. Aslında bu bir sergiden öte, bir gösteriydi. R. Hamilton’ın bir sinemanın ön cephesine asılan kolaj resmi sıra dışı kaynaklardan seçilen imgeleri bir araya getiriyordu. Bu kolaj yapıtıyla Hamilton, Batı insanının yaşamını ve ideallerini özetler gibiydi (Lynton, 1997:293-94). Hamilton’ın Amerikan dergilerinden aldığı imgeler ile “*günümüz evlerini bu denli değişik ve çekici kılan nedir?*” adlı kolajı Pop sanatın etkili göstergelerinden biri oldu. Hamilton popüler yaşam tarzını anlatan kolajında, doğrudan figüratif imgeleri kullanmış olması, geleneksel anlatım tarzıyla bir bağ kurmuştur ama bu bağ daha çok fütüristik bir tarzı ifade eder. Bu modernist anlayışın geleneği kökten reddetmesi yerine, modern olması kaydıyla, yeni plastik dilin anlatım olanağına katkısı olabileceğini ifade ediyor.

Bilim bize biçimin de maddenin de altında yatan gerçeğin soyut varlık olan “enerji” olduğunu göstermiştir. Bundan böyle Disiplinlerarası Sanat düşüncesi belli belirsiz bir şekilde parçalanmış kaotik dünyanın parçalarıyla, yeni bir dünya kurmanın peşine düşmüştür. Artık hiçbir şey eskisi gibi olamayacaktır. Modern Sanatın serüveni hiçten yeni değerler yaratarak yeni bir düzen kurmak olacaktır. Geçmişin durağan anlayışının yerini dinamik yaratıcı kavrayış almıştır. A. Kaprow’a göre, “sanat ve yaşam rekabet halindedir. Bir zamanlar sanat yaşamdan üstün gibi görünüyordu, ama modern dönemde yaşam daha üstün görünmektedir. Yaşam açıkça bu yarışta kazandığı için de sanat yaşama katılmaktadır” (Kuspit, 1996:77). Zaten sıradanlık ve yüzeysellik yeni sanat yapmanın en bilinen yöntemi olur.

Kolajın yeniden sorgulanışı Rauschenberg ile olmuştur. “*Combine painting*”lerin içine mizahi ve alışılmamış nesnelere, çöpü, coca-cola şişelerini, doldurulmuş kuşları ve birçok maddeye ait parçaları sokmasıyla Dadaistlerin tavrına geri dönmüştür. Rauschenberg, Warhol’un görsel *ready-made*’lerinde daha önce kullandığı fotoğraflamayı kullanarak geleneksel iki boyuta indirgemıştır. Fotoğraf, görüntünün yeniden yapılışının organik unsuru olarak ortaya çıkmakta, bu anlamda da kolajın sentetik bir aşamasına karşılık gelmektedir (Cabanne, 1997: 327). Yeni örüntüler kuran Disiplinlerarası Sanat kolaj ve fotomontajla alternatif birleşimsel değerler yaratıyordu. Günlük yaşamda alış-veriş de kolaj ve fotomontaj gibi beklenmedik sürpriz ilişkilerin bir parçasıydı. Karikatür, çizgi roman, para, dergi, gazete, ünlüler, reklam, hazır yemek, ürün ambalajları, pop müzik, radyo, televizyon ve Hollywood filmleri gibi tüketim kültürüne ait imge ve objeleri kullanan sanatçılar kitle kültürüne olan ilgilerini gösteriyordu.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015





Resim 5: Raoul Haussmann, Mekanik Kafa, 1920
Evlerini Bu Denli İlginç Kılan Tam Olarak Ne? 1956

Resim 6: Richard Hamilton, Günümüz

Sanatçılar ile tasarımcılar, kullandıkları imge ve teknikler ile günlük yaşamı ön plana çıkarıyorlardı. Sanat kültürel yaşam açısından bir dönüm noktası durumundaydı. Pop sanatçıları, bireyselliklerinden sıyrılıp daha önceleri sanatın sınırlarının dışında kaldığı düşünülen toplumsal beğeni ve tutumları bazı yönleri ile yeniden ele alarak kendilerine özgü yeni bir tarz yaratmışlardı. Bu durumda her şey sanatın hem malzemesi hem de konusu olabilmekteydi. Örneğin, James Rosenquist ve Warhol reklam dünyasındaki deneyimlerini kullanarak, reklam ile güzel sanatlar arasında yeni bağlar kurup, yeni yöntemlerin önünü açtılar. Tek bir süreç, yöntem olarak ortak bir tarza bağlı kalmamış olan Pop Sanat, genellikle güzel sanatlara yabancı olan malzemeler kullanarak ortaya çıkarılan teksir, baskı, resim, fotoğraf, kolaj ve üç boyutlu yapıtlar ürettiler. C. Oldenburg, gündelik nesnelere devasa, gerçekçi modellerini yarattı. R. Lichtenstein, büyük boyutlu çizgi roman kareleri çizdi. A. Warhol ünlülerin, tüketim mallarının ve gazete küpürlerinin imgelerini kullanarak serigrafiler üretti. R. Rauschenberg ve J. Johns tüketim toplumunun sembollerini kullanarak resim ve heykeller yaptılar (Hodge, 2014: 170). Modern düşünce ile doğaya hükmeden insan daha sonra bu hükmedişinden kendisi de payını almış, makineli endüstriyel yaşam insanı zamanla mekanikleşmeye zorlanmış olmasıyla toplumsal yeni kaygıların kaynağı olmuştur. Fabrikalara dönüşen metropollerin sunduğu hayat tarzları ile değişen değerlerin yalnızlaştırdığı insan, kaotik bir gelecekle baş başa kalmıştır.

Koşullar değişince olayları belirleyen kurallar da değişir. Koşulları değiştiren de, koşullara uyan da insandır. Koşullar makineli, teknolojik yaşama göre değişmiş, kurallar da ona uyarlanmıştır. Mekanik güce dayalı bir yaşam, insanı derinden etkileyerek insanı mekanik uyuma zorlamıştır. Modern sanatçıların imgeledikleri şey, değişen yaşamda değişimi yakalamak ama, hızla yakalamaktır. Yüzeydeki ifadeler varlığın derinliğinden yüzeye çıkan anlamlardır. Sanat imgeleri insan tininin nesnel dünya ile hesaplaşmasının bir ürünüdür. Kant'a göre biz, "nesnelere olduğu gibi değil, sahip olduğumuz düşünce kategorilerine göre biliriz" (Tunalı, 2008:172). Sahip olduğumuz düşünceler nesnel dünyadan öznel dünyamıza aktardığımız bilgilerle yarattığımız düşüncelerimizdir. Bu düşüncelerle yarattığımız doğa içindeki sentetik yaşam doğrudan nesnelere gerçek organizasyonlarına ve hareketlerine dayalı bir kurgudur.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015



Kavramsal Sanatta Disiplinlerarasılık

Birbirinden farklı gündem ve yaklaşımlarıyla, 1970'lere doğru etkileyici güçlerini yitirmeye başlayan Pop Sanat yerini, sanatı farklı bir şekilde sorgulayan Kavramsal Sanat'a bırakmaya başlamıştı. Kavramsal Sanat, Performans Sanatı, Enstalasyon, Video Sanatı gibi çok sayıda sanat türünün odaya çıkmasına ve kabul görmesine ortam sağladı. Fikir veya Enformasyon (-e ilişkin bilgi, malumat)'u önceleyen Kavramsal Sanatçı, Sol LeWitt, "fikirlerin tek başlarına bile sanat eseri olabileceğini, er ya da geç bir gelişim zincirinin nesnel bir gerçeklik kazanmasına gerek olmayacağını" söylüyordu (Hodge, 2014:181). Farklı yerlerden sanatçıların birçoğu herhangi bir gruba katılmadıkları gibi, her hangi bir manifesto da yazmadan imgelerini disiplinlerarası yöntemlerle farklı yollardan yaratmasını bildiler. Kavramsal Sanat yapıtlarının bazıları derin karmaşıkken, bazıları da maksatlı sıradan olabiliyordu. Kavramsal sanatçılar izleyicilerin gözleri ve hislerinden ziyade, aklına sesleniyorlar, dikkatlerini doğrudan mesaja verebilmeleri için de sanat fikirlerini iyi kurgulamaları gerekiyordu.

1960'larda Pop sanatında çevreyle ilgili elemanların, mekan yaratmada özel ilgi alanlarına dönüştükleri görülür. Bu ilgi ile yer bulan Enstalasyon fikri yaygın olarak sanatçıların öznel mekan yaratma düşüncesine zemin yaratmış olmalıdır. Açık ya da kapalı mekanlar doğrudan sanatçının tercihine bağlıdır. Enstalasyon hazır bir mekanda sanatçının öznel mekan arayışıyla yarattığı bu öznel mekana gelen izleyicilerin mekanın, atmosferini denemesi ile ve bu deneyimin sonucunda gözlemlerin bir araya getirilmesi ile son bulur. Galeri ya da atölye mekanlarının dışına çıkılmasıyla bir özgürlüğe kavuşan Enstalasyon doğrudan sanat eğilimini dile getirerek yaratılan ruhsal atmosferin deneyimlenmesiyle kurgu ya da eylem bir arada yaşanabilir.

Disiplinlerarası bir anlayışla alışılmışın dışında resim, heykel, grafik ve kolajla birçok yapıt ve etkinlik ister gerçek, ister kurgusal olsun tüm karmaşıklığı içinde sanat olarak sunulmuştur. Sanatçıların sanat yapıtları ve sanat etkinlikleriyle büyük başarı göstermeye başladıkları yerler medyanın da ilgi alanıdır. Sanatçılar kamusal alanlarda ya da kendilerinin belirledikleri özel mekanlarda farklı çeşitten gösteriler kurgular, sunar ve kendileri de bizzat gösterinin içinde yer alırlar. Çekici, dramatik ya da sıkıcı türden ve tek kişilik gösteri ya da olay olarak, önceden tasarlanmış bir sahnede veya anlık, içten geldiği gibi doğaçlama sergilenen gösterilerden ibaret happening'lerdi. Geçmişî Dadacı sanatçılara kadar giden ancak savaş sonrası 1959'da, A. Kaprow'un düzenlediği happening, bir başlangıç noktası olmuş ve happening bir sanat türü olarak hızla yayılmıştır. Happening ve benzer gösteri türlerinin tüm Batı dünyasında bu denli hızlı yayılması, bu sanat biçiminin kendine özgü sunduğu yaratıcı olanaklar ve izleyiciyle yakından kurduğu sıcak ilişkilerdi (Lynton, 1991, 330).

Pop Sanatının içinden doğan kavramsal sanat, söz ya da sözlerin karşılığı harflerin tuval boyutlarında kimisi resim kimisi de metin olarak yazılıp sergilenmesine dayanmaktaydı. Resim niteliğindeki söz ve sözler görsel etkileycilikleri izleyiciyi anlamlarına dair çağrışımlara dahil eder. Bir yönüyle kavramları dilbilimsel açıdan tekrar etüt etmeyi ve üzerlerine düşünmeyi hedefler, ancak görmeyi ve işitmeyi bir arada ele alan ucu açık bir sanattır. İnsanları yeniden düşündürdüğü gibi kafaları da çokça karıştırdığı aşikardır. Resim ve heykelin ötesinde sanatta, disiplinlerarasılık bakımından yeni serüvenlere girilmesinin kendince tutarlı nedenleri vardı. Görsel biçimlerde olduğu kadar anlamların dizgelendiği sözlü anlatımlardaki kodlar geleneğin taşıyıcısıydılar ve kavramsal kodların da pratik yaşamda ve düşüncede oldukça büyük yerleri vardı. Geçen yüzyılın sonlarına doğru kendileri ve etkileri kısa sürede son bulan sanat çalışmaları yapıldı. Happening türünden olan bu çalışmalar, kısa süreliğine, etkileri de o kadar kısa olan yapıtlardı. Bazen içeriklerinde ideolojik eylem ve anlamları da barındırmakta sakınca görülüyordu. Disiplinlerarası bir sanat etkinliği olarak Happening, içeriğine bağlı olarak mesajını bir çevre, bir ortam etkinliği içerisinde doğrudan izleyicisine vermek ister. Kavramsal Sanatı geniş anlamda sanat fikrine, özel

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015



bir tür nesne (resim, heykel ve her ne ise) ve özel bir yerle (galeri, müze) sınırlanamayacağı fikrini verir. Bunun yanında çeşitli sorunlara da ışık tutarlar: birbirimizle nasıl iletişim kurarız? Nasıl hareket ederiz? Nasıl yaşarız? gibi. Davranış şekilleri, insanların birbirleriyle ilişki kurma biçimleri; tedirgin edici, ısrarlı hareketler ya da yalnızca bir kerelik ve keyfi davranışlar; kendi kendini yaralama, zarar verme gibi; bir doğa parçasını düzenleyip bireysel sanat eseri sergiler; yer aldığı mekan ve mekanda bulunan izleyicilerin beklentileri doğrultusunda ya da beklentilerin aksine yaratılan gösteriler; tartışmalar doğada ya da kapalı özel mekanlarda yapılan değişiklikleri kamera ve fotoğraflarla belgelemek (Lynton, 1991: 341). Aslında, Happening'lerle yapılan düşüncenin kendi kendimiz üzerinde deneylenmesi ve bu deneylemenin elde kalan belgeleri üzerinden yapılan değerlendirmelerdir.

Sonuç

Kübiist sanatçıların ellerinde yeni bir sanat yapma yöntemi olarak kolajlar, doğrudan klasik bir dizgelendirmeyi aşan ancak, zihinsel sıçramalara olanak veren, beklenmedik ilişkilerin uzamıydılar. Aslında ilk olarak yapılan kolajlar bu özellikleriyle modern sanat içerisinde disiplinlerarası anlayışın da ilk göstergeleri olmaktadır. Günümüz Disiplinlerarası Sanat yapıtlarının pek çoğunda kolajlar, asamblajlar görmek mümkündür. Böylece resim ve heykel disiplinlerarasılık bir yöntem olarak ortaya çıkmıştı. Modernist dönemde yapılan resimlerin çoğu iki boyuttan üç boyuta yaklaşan çalışmalardır. Bu şekilde resimsel, imge nesnel gerçekliği içinde kurgularken heykel'in alanına girilmiştir. Benzer şekilde üç boyutlu yapıtların bazılarında da resimsel değerde imgeler yer almaktadır.

Modern Sanat temel bir biçim üzerinden yükselmek istiyordu, bu mümkün olmayınca temel değer hiçliğin içine çekildi, ama hiçlik de bir değer olamayınca Pop Sanat'la ümitlenilip gelecek için figüratif farklı şekillerde denendi. Dolayısıyla modern sanat, figürle geleceğe yeni bir hamle yapmış oldu. Akabinde gerçeğin yüksek çözünürlüğü, berraklığı arttıkça yanılısma da o kadar azaldı. Derinlikten yoksunluk yüzeyselliği beraberinde getirdi. Eski sanatla hesaplaşmak ve radikal bir sanat için, belki de Baudrillard'ın dediği gibi "sanatın hükümsüzleştirilmesi" gerekiyordu. Öyle ki, bu gün her şey kendisini göstermek istiyor: Sanat, endüstri, medyatik nesnelere, her türden yapıtı, ifade etmek, görülmek, okunmak fotoğraflanmak istiyor" (Baudrillard, 2014: 20, 39). Günümüz sanatı, disiplinlerarasılık olarak gerçekliği imgelerle filtreliyor ve gerçeklikleri bu şekilde yeni sanat değerlerine dönüştürüyor.

Dadaçıların tavrı farklı bir zaman bilincidir. Bu zaman bilinci kendini öncü mecazlarıyla göstermiştir. Onların tavrı; beklenmedik ve ani olanın tehlikelerini göze alarak henüz keşfedilmemiş bir geleceği hedeflemesidir. Belirsiz bir gelecek beklentisi içinde yenilik inancıyla şimdiki zamanı yüceltir. Geçici olan, ele geçirilemeyen yeni değerler hep şimdiki zamanı işaret eder. Hayat, seslerin, renklerin, ruhsal ritimlerin birbirine geçtiği bir girdap gibi görünür (Artun, 2013:114). Disiplinlerarasılık zaman bilincini modernin değerlerine karşı başkaldırarak her şeye karşı isyandan değil, teknolojik olanaklar üzerinden yaratır. Disiplinlerarası Sanat bütün harikulade taşkın pragmatik tavrını gelişmiş çözünürlükte dijital teknolojiye borçludur.

Kavramsal Sanat eserleri, her gün karşılaştığımız şeylerle, onlara en uygun gelen şeyleri bir araya getirerek farklı bir gerçeklik sunuyor. Disiplinlerarası Sanatta kavramsal bir çalışma, nesnel bir biçim olarak ortaya konmasa da metin, biçimin yerini alabilir ve ses manipülasyonları, dijital miksaj ve baskı teknikleriyle yeni fantastik alanlar denenebilir. Disiplinlerarası Sanat her alanda kendini gösteriyor. Örneğin bir duygu ya da düşünce, herhangi bir yapıta eklenildiğinde kendi idesini gerçekleştirme, dönüştürme isteğindedir. Aslında bu, kendi içinde deneylenen sürekli bir ütopya'dır. Bazen figüratif, bazen de non-figüratif bir hal alan anlamlarıyla yapılan eylemdir. Kim bilir, Baudrillard'ın söylediği gibi, "belki de sanat dünyasının ta kendisi bir sanattır" (Baudrillard, 2014:21).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015



Disiplinlerarası Sanatta ayrıksı biçimlerin bir arada var olduğu, farklı sergileme yöntemlerinin çoklu araçlarla (multimedya) üretilen ortak sanat yapıtlarının üretildiği bir üst söyleme dönüşmüştür. Günümüz sanatçıları politika, eleştiri, antropolojiyle dilbilim, cinsellik ve psikoloji ve benzer alanlar üzerine farklı içeriklere girebiliyor ve onlar üzerinde sanat yapabildiği gibi filozofik bir tavır da alabilmektedirler. Bazı sanat organizasyonlarında enstalasyon, film, video, farklı şekillerde keyfi ya da rastlantısal eskizlere yer verilebiliyor ve bu tür ortak etkinliklere şehir planlamacısı, çevre mühendisi, psikolog ve benzeri meslek gruplarından kişilerin katılımlarına da yer verilmektedir. Disiplinlerarası Sanat kendi içinde farklı düşünce biçimlerini ve kişisel tavırları bir araya getiren disiplinlerüstü (Transdisciplinary) paradoks manzaralar sunuyor.

Çağdaş Sanatta Disiplinlerarasılık, teknolojik imkanlar dahilinde imgede, heterojen anlam dizileri paradoksal içerikte düzenleyerek, parça bütün ilişkisi içinde yansımaları dallandırıp budaklandırıp içerikten bütüne, bütünden içeriğe anlamda sıçramalarla sanal kolajlar yaratabilmektedir. İmgeler ister eylemsel olsun isterse durağan, parça bütün ilişkisi içinde doğan anlamlar arasında dengelenemez, bir birliğe ulaşamaz ya da eşleşmez bir çelişki söz konusudur. Boşluktan doluluğa, doluluktan boşluğa çift yönlü bir akış içinde anlamları, imge-malzeme biçimi üzerinden oluşturan öğelerin karşıtlar üretmek varlıktan hiçliğe, hiçlikten varlığa dengeleme isteğidir. Yaşamın içinde çoklu, düzenli ya da paradoksal ilişkileri bir araya getiren Disiplinlerarası Sanat, yoğunluklar, karşılaşmalar, çarpışmalar, özdeşlik ve çelişkilerin kendine özgü kaotik doğasının bir üst söylemidir.

KAYNAKÇA

- ANTMEN, A. (2009). 20.Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ARTUN, Ali. (2013). Sanat Manifestoları, Çev: Kaya Özsezgin, İstanbul: İletişim Yayınları.
- BATUR, E. (1998). Modernizmin Serüveni (Pierre Cabanne, Michel Sanouillet, Pierre Restany), Çev: Meltem Cansever, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- BAUDRİLLARD J. (2014). Sanat Komplosu, Çev: Elçin Gen, Işık Ergüden, İstanbul: İletişim Yayınları.
- CABANNE, P. (1997). Kolajlar (324-327), Çev: Meltem Cansever, Hazırlayan: Enis Batur, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- HODGE, S. (2014). 50 Sanat Fikri, Çev: Emre Gözgülü, İstanbul: Domingo Yayınları.
- KUSPİT, D.(2006). Sanatın Sonu, Çev: Yasemin Tezgiden, İstanbul:Metis Yayınları.
- LYNTON, N. (1991). Modern Sanatın Öyküsü, Çev: Cevat Çapan, Sadi Özış, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- RESTANY P. (1997). Pop Art (346-350), Çev: Sema Rifat, Hazırlayan: Enis Batur, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- SANOUİLLET, M. (1997). Dadacılığın Kökleri (303-316), Çev: Turhan Ilgaz, Hazırlayan: Enis Batur, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- TUNALI, İ. (2008). Modern Resim, İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015



Görsel Kaynaklar

Görsel 1. <http://en.wikipedia.org/wiki/Collage> (08.05.2015)

Görsel 2. <http://en.wikipedia.org/wiki/Collage> (08.05.2015)

Görsel 3. www.artyfactory.com/art_appreciation/art_movements/dadaism.htm (08.05.2015)

Görsel 4. www.wikiart.org/en/kurt-schwitters/construction-for-noble-ladies-1919 (08.05.2015)

Görsel 5. www.artyfactory.com/art_appreciation/art_movements/dadaism.htm (08.05.2015)

Görsel 6. <http://en.wikipedia.org/wiki/Collage> (08.05.2015)

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

YILMAZ, O., (2015). “Sanat Akımları Üzerinden Gelişen Disiplinlerarası Sanat / Interdisciplinary Art Which Developed Out Of Movements”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Şefik Yaşar Armağanı), Volume 10/10 Summer 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8623>, p. 997-1012.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

